

Kasari jõe vanasse sängi juhtimise kavatsus

a) Kasari jõe vanasse sängi juhtimise eesmärk

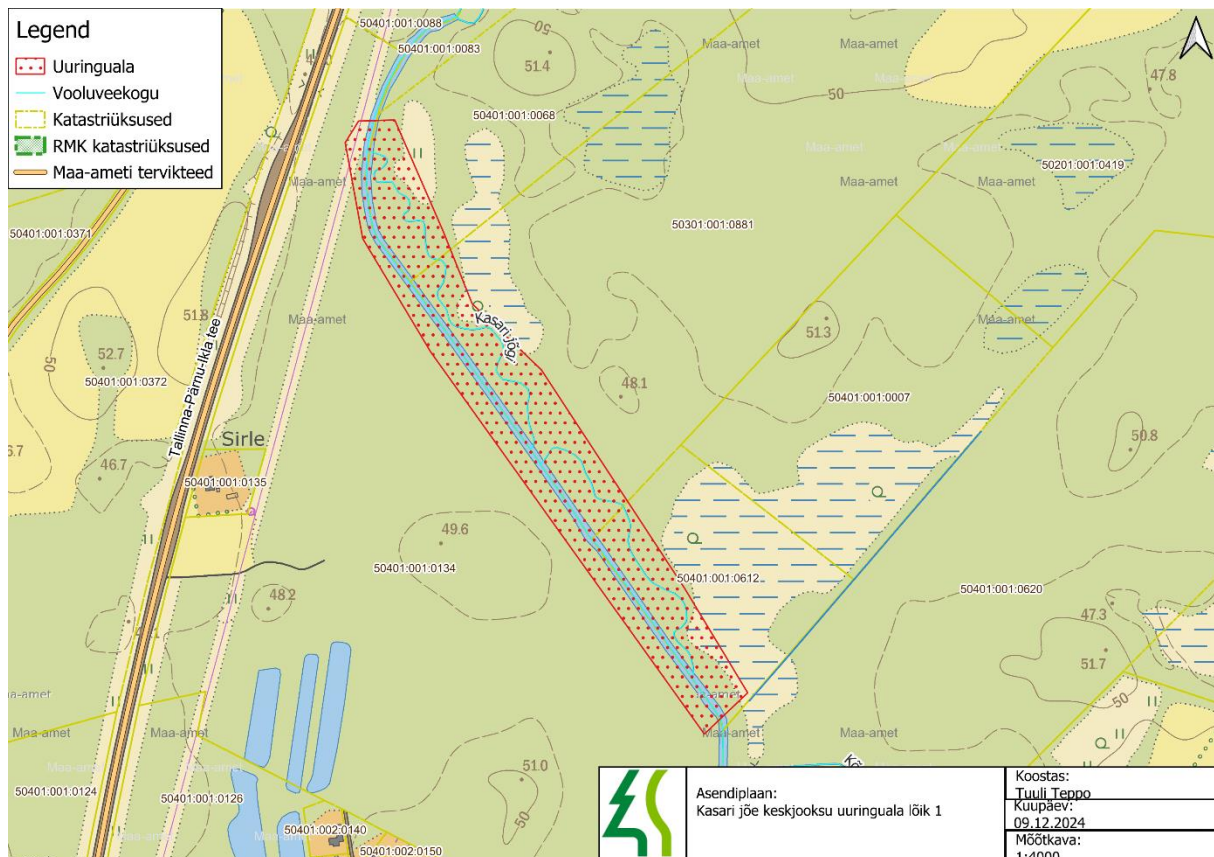
Kasari jõe (VEE1107000) vanasse sängi juhtimise eesmärk on anda tõuge jõe loomuliku dünaamika ja elurikkuse taastumisele kahes Kasari jõe lõigus Käbikülas Märjamaa vallas. Jõe suunamine vanasse sängi loob aluse nii elupaikade taastumisele, bioloogilise mitmekesisuse suurenemisele, vee kvaliteedi paranemisele, pinnase ja setete stabiliseerimisele kui ka looduse esteetiliste väärtuste paranemisele.

Tegevuste kirjeldus:

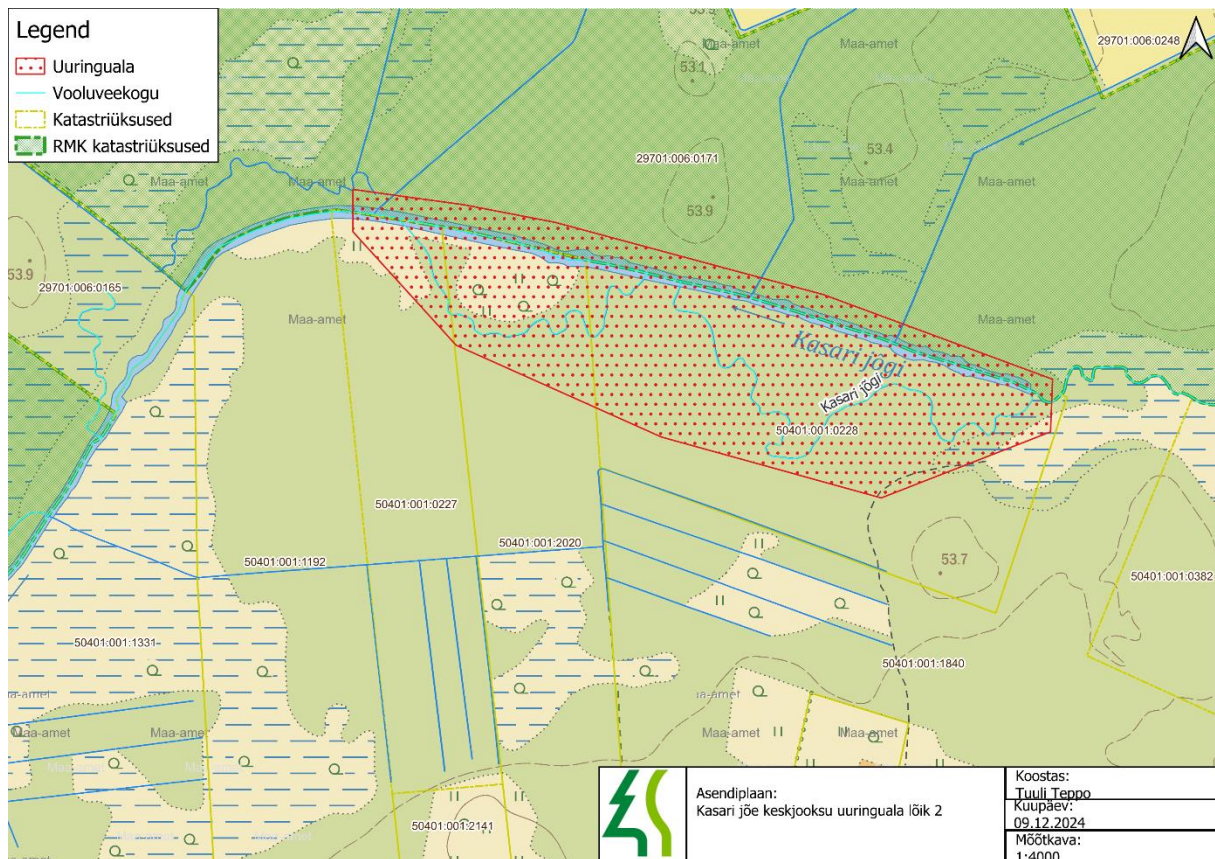
Kasari jõgi on kavas vanasse sängi juhtida kahes lõigus, kus tööde projekteerimise käigus selgitatakse välja ja hinnatakse mõju ümberkaudsete maaüksuste maakasutusele ja maaparandussüsteemide toimimisele. Samuti selgitatakse välja ligipääsuteed objektile ning vajadus puittaimestiku eemaldamiseks. Vastavalt vajadusele kaalutakse võimalust eraldada olemasolev jõesäng põhijõest pinnaspaisudega, et seda saaks kasutada suurvee ajal lisaharuna, vältides seeläbi negatiivset mõju ümberkaudsete maaüksuste maakasutusele ning maaparandussüsteemide toimimisele.

Asukoht:

Kasari jõe vanasse sängi juhtimise lõigud paiknevad Rapla maakonnas Märjamaa vallas Käbikülas ja Lestima külas (joonised 1 ja 2) ning hõlmavad kaheksat katastriüksust (tabel 1).

Joonis 1. Kasari jõe vanasse sängi juhtimise lõik 1 Käkiküla ja Lestima küla piiril.

Joonis 2. Kasari jõe vanasse sängi juhtimise lõik 2.

Tabel 1. Kasari jõe vanasse sängi juhtimisega hõlmatud katastriüksused.

Kasari jõe lõik	Katastriüksus	Omandivorm
Lõik 1	50401:001:0134	Eraomand
	50401:001:0068	Eraomand
	50301:001:0881	Eraomand
	50401:001:0612	Riigiomand
Lõik 2	29701:006:0171	Riigiomand
	50401:001:0227	Eraomand
	50401:001:2020	Eraomand
	50401:001:0228	Eraomand

b) Ülevaade töödega mõjutatud alale jäävatest maaparandusehitistest, teedest ja muust infrastruktuurist

Lõik 1: Kasari jõe olemasoleva sängi paremkaldal paikneb elektriõhuliin 1-20 kV, mille kaitsevöönd ulatub vähesel määral kavandatavate tööde uuringu alale lõigu põhjaosas.

Lõik 2: Kasari jõkke suubuvad jõe paremkaldalt maaparanduse eesvoolud Sipa 1-2 ja Krimmisoo_2, ühtlasi hõlmab jõe parem kallas maaparandussüsteemi reguleeriva võrgu ala.

c) Ülevaade objektist

Kasari jõestik on Lääne-Eesti suurim jõestik. Kasari jõe pikkuseks on 114,7 km ja valgala 3221,4 km² (EELIS¹). Jõe lähe asub Rabivere tee ristist 300 m loode poole ning jõgi suubub Matsalu lahte. Kasari jõe olulisemad lisajõed on: Jutapere oja (VEE1107400), Vardi jõgi (VEE1107500), Konnaveski oja (VEE1108000), Ellamaa oja (VEE1108200), Luiste jõgi (VEE1109800), Vigala jõgi (VEE110400) ja Tuudi jõgi (VEE1117900). Kasari jõe absoluutne kõrgus lähtel on 64,5 m ning keskmine lang on 0,58 m/km.

Jõe ülemjooks asetseb Põhja-Eesti lavamaal, kesk- ja alamjooks Lääne-Eesti rannikumadalikul, paest aluspõhjaga alal. Ülemjooksul voolab jõgi valdavalt soises või metsases maastikus, kesk- ja alamjooksul vahelduvad jõe lähiümbruses põllud, heinamaad, sood ja metsad.

Jõe lang on võrdlemisi väike: veepinna absoluutne kõrgus on lähtel 64,5 m ja suudmes 0 m, keskmine lang 0,58 m/km. Lang on suurem jõe ülemjooksul lähtest kuni Konnaveski oja suudmeni, samuti keskjooksul Märjamaa pkr ja Luiste jõe suudme vahelisel lõigul. Väikseim on jõe lang alamjooksul, Vigala jõe suudmest kuni jõe suudmeni (0,15 m/km). Jõesängi laius ülemjooksul on 2-20 m, keskjooksul valdavalt 20-25 m, alamjooksul 30-60 m, sügavus ülemjooksul valdavalt 0,5-1 (kohati kuni 2,0) m, keskjooksul enamasti 0,6-1,3 (kohati kuni 6) m, alamjooksul valdavalt 2-3, paiguti 5-6 m. Jõeorg on selgesti välja kujunenud ainult kohati. Selle laius on ülemjooksul 300-500 m, keskjooksul 100-200 m, alamjooksul 3-6 km.

Kasari jõe voolurežiimi on ajalooliselt muudetud, sängi on 1960. aastatel õgvendatud ning sirgeks kanaliks kujundatud. Veerežiimi taastamistööde käigus on kavas juhtida Kasari jõgi uuringuala piires looduslikku sängi. Jõe looduslik säng on maastikus üsna hästi säilinud ning seal voolab vesi ka tänapäeval. Projekteerimise käigus hinnatakse jõe vanasse sängi juhtimise tehnilist teostatavust ja mõju: arvestatakse setete hulka, sängi langu, vooluhulkasid ja maaparandussüsteemide toimimist. Ühtlasi hinnatakse vajadust täiendavateks töödeks, nagu näiteks võsariet või jõesängi setetest puhastamist. Lisaks eelnevale tehakse kindlaks jõe vanasse sängi juhtimise mõju ümbritsevatele kinnistutele ja maakasutusele.

d) Eelhindang, kuidas jõe vanasse sängi juhtimine võib mõjutada tulundusmetsa, eramaid, infrastruktuuri, kaitseväärtusi, ettevõtete tegevusi

Mõju tulundusmetsale: Tööde eesmärk on, et taastamistööd ei mõjutaks maakasutust ja maaparandussüsteemide toimimist. Projekteerimise käigus hinnatakse taastamistööde mõju ümbritsevatele kinnistutele ja maakasutusele ning vastavalt vajadusele kaalutakse võimalust eraldada olemasolev jõesäng põhijõest pinnaspaisudega, tagamaks piisava vee äravoolu ka suuremate vooluhulkade puhul.

Mõju eramaadele: Projekteerimise käigus hinnatakse taastamistööde mõju ümbritsevatele kinnistutele ja maakasutusele. Kasari jõe taastamistööd mõjutavad lisaks kinnistuid, mille kaudu hakkab toimuma ligipääs taastatavatele jõelõikudele. Maaomanikelt küsitakse planeeritud tööde elluviimiseks vastavad kooskõlastused.

Mõju infrastruktuurile:

Lõik 1: Kasari jõe olemasoleva sängi paremkaldal paikneb elektriõhuliin 1-20 kV, mille kaitsevöönd ulatub vähesel määral kavandatavate tööde uuringu alale lõigu põhjaosas.

¹ EELIS – Eesti Eluslooduse Infosüsteem, 2024

Jõesisesed tööd ei oma negatiivset mõju nimetatud infrastruktuuriobjektile. Planeeritavad tööd kooskõlastatakse vastavate ametiasutusega.

Lõik 2: Kasari jõkke suubuvad jõe paremkaldalt maaparanduse eesvoolud Sipa 1-2 ja Krimmisoo_2, ühtlasi hõlmab jõe parem kallas maaparandussüsteemi reguleeriva võrgu ala. Maa- ja Ruumiametilt taotletakse enne projekteerimist tehnilised tingimused tegevuste elluviimiseks ning projekteerimise käigus hinnatakse planeeritavate tegevuste mõju maaparandussüsteemide toimivusele.

Mõju kaitseväärtustele:

Lõigu 1 vasakkaldal on III kaitsekategooria liigi soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*) kasvukohad ning lõigu 2 uuringuala kattub vähesel määral III kaitsekategooria liigi harilik porss (*Myrica gale*) kasvukohaga. Ühtlasi kattub lõigu 2 uuringu ala koldja selgainelli (*Selaginella selaginoides*) püsielupaiga sihtkaitsevööndiga (KLO3102854). Nimetatud kaitsealuste liikidega tuleb arvestada ligipääsu planeerimisel.

Mõlemad Kasari jõe lõigud kattuvad EELIS¹ andmetel II kaitsekategooria liigi tõugja (*Aspius aspius*) leiukohaga. Ajalooliselt on tõugjas Kasari jões esinenud (viimane püük 1990. a) ning Tõugja kaitse tegevuskava² kohaselt on vajalik tõugja jõkke taastasustamine. Tänapäeval on tõugjas Kasari jões haruldaseks muutunud.

Kavandatud jõesängi taastamistööd annavad tõuke jõe loomuliku dünaamika ja elurikkuse taastumisele kahes Kasari jõe lõigus. Jõe suunamine vanasse sängi loob aluse nii jõe iseloomulike elupaikade taastumisele, bioloogilise mitmekesisuse suurenemisele, vee kvaliteedi paranemisele, pinnase ja setete stabiliseerimisele kui ka looduse esteetiliste väärtuste paranemisele.

Jõe süvendamine ja sirgeks kujundamine mõjub jõe elustikule ja selle elupaikadele halvasti. Jõe põhi peab olema looduslikult ebatasane: moodustama kärestikke ja järske langusi. Selline põhjaprofiil on vajalik, et saaksid elada ja paljuneda mitmesugused taimed ja veeputukad, tänu neile ka kalad ja teised veeloomad. Väiksematele kaladele on vajalikud madalikud, suurematele võrendikud.

Hea tervisega jõgi on lookeline ning moodustub meandritest, mis omakorda pakuvad vee-elustikule kvaliteetseid elupaikasid. Meandrite tippudes uhub veevool väliskurvi, selle kompenseerimiseks tekkinud ringvool süvendab põhja, uuristades sinna sügavamad kohad ehk võrendikud. Säärased kokkuvõttes spiraalse vooluga looketipud on väga hea uhteline elupaik suurtele kaladele ja teistelegi veeloomadele. Loogete vaheosadesse jääv madal ala aga sobib noorkaladele ning kui jõepõhi seda võimaldab, siis ka kudealaks. Meandrite voolusängi põhjas vahelduvad tavaliselt liiv, muda, kivid ja kruus. Teatud kohtades erodeerub materjal kallastelt, teistesse jällegi ladestub. Peamine on, et meandreerunud jõe vool ja põhjaprofiil on tugevasti ebaühtlane: see loobki eelduse liigirikkale elustikule.

Mõju ettevõtete tegevusele: Tööde eesmärk on, et taastamistööd ei mõjutaks maakasutust ja maaparandussüsteemide toimimist. Projekteerimise käigus hinnatakse taastamistööde mõju ümbritsevatele kinnistutele ja maakasutusele ning vastavalt vajadusele kaalutakse võimalust eraldada olemasolev jõesäng põhijõest pinnaspaisudega, tagamaks piisava vee äravoolu ka suuremate vooluhulkade puhul.

² Tõugja (*Aspius aspius*) kaitse tegevuskava. Keskkonnaamet. 2018.